

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจนโดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 23, 24, 59, และ มาตรา 69 มุ่งเน้นให้มีการนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ให้มีการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย เข้าไปในการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง(ยุพิน อินทะยะ, 2560:1)

ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไหลลงสู่เขื่อนแม่กวงอุดมธารา สำหรับพื้นที่ใต้เขื่อนเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำแม่กวง พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินดำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยลื้อที่อพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน มาตั้งถิ่นฐานเรียงรายอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกวง ณ บริเวณบ้านลวงเหนือ เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.1932 ก่อให้เกิดประเพณี วัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความเป็นชาวไทยลื้ออย่างชัดเจนคือ ภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน เป็นต้น นอกจากนี้จะมีความน่าสนใจทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นแล้ว บ้านลวงเหนือยังพร้อมด้วยองค์ความรู้ภูมิปัญญาของคนในชุมชน ที่เป็นอาชีพของคนในชุมชนอีกด้วย เช่น การแกะสลักตุ๊กตาไม้ การทำผลิตภัณฑ์กระดาษสา การทำข้าวควบ ข้าวแคบ การทำน้ำผัก(อาหารพื้นบ้านชาวไทยลื้อ) การทอผ้าไหมลื้อ เป็นต้น(สำเนา หมิ่นแจ่ม, 2558:1)

ปัจจุบันวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อกำลังเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีหรือการก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ความทันสมัยของเทคโนโลยีนำมาซึ่งความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการดำรงชีพของบรรพบุรุษกำลังถูกทอดทิ้ง ถึงแม้ว่าจะมีนักวิจัยจากหลายหน่วยงานเข้ามาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในหลายรูปแบบ แต่ยังไม่พบว่ามี การอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากการวิเคราะห์และจัดทำระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผลิตสื่อการเรียนการสอน และนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม โครงการวิจัยนี้นอกจากจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักวิจัยแล้วยังเป็นงานที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับครูโรงเรียนบ้านลวงเหนือ ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนที่จะเป็น

รากฐานสำคัญต่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จุดแข็งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของโครงการวิจัยนี้ เจ้าอาวาสวัดศรีมุงเมือง(วัดลวงเหนือ) กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลวงเหนืออนุญาตและพร้อมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานวิจัย ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือผ่านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อที่จะทำให้นักเรียนได้ซึมซับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ผ่านกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ
2. เพื่อศึกษาผลการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อของนักเรียนโรงเรียนบ้านลวงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่เป้าหมาย คือ โรงเรียนบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนโรงเรียน บ้านลวงเหนือชั้นประถมศึกษาปีที่1 - ชั้นประถมศึกษาปีที่6 ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 96 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือผ่านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานครอบคลุมในเรื่อง ข้าวแคบ น้ำผัก การแต่งกายชุดไทลื้อ การตัดตุ่ง การทำบายสี การทำกรวยดอกไม้ การทำปุ๋ยหมัก การขับลื้อ การฟ้อนไทลื้อ ภาษาไทลื้อ และการเกษตรอินทรีย์ ตุ๊กตาไม้ กระดาษสา

ขอบเขตด้านเวลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ถึง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562

นิยามศัพท์เฉพาะ

การอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ หมายถึง การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน คือ 1)ขั้นการเตรียมการ 2)ขั้นการวางแผน 3)ขั้นการปฏิบัติ1 4)ขั้นการสะท้อนผล1 5)ขั้นการปฏิบัติ2 6)ขั้นการสังเกต และ7)ขั้นการสะท้อนผล2

ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ หมายถึง องค์ความรู้ของชุมชนไทลื้อที่ถูกส่งสมจากประสบการณ์มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จนเกิดมาเป็นองค์ความรู้โดยภูมิปัญญาที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไทลื้อ ตำบลลวงเหนือ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาและสมาชิกบ้านลวงเหนือเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ โดยการร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการจัดการเรียนรู้ ร่วมติดตาม ตลอดจนร่วมรับทราบผลการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมารวมพลังในการพัฒนาโรงเรียนบ้านลวงเหนือ เพื่ออนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือ ที่สอดคล้องกับสภาพบริบท และความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ครูผู้สอนได้แผนการจัดการเรียนรู้ในการอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกของนักเรียนต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อ
2. โรงเรียนได้แนวทางในการจัดการเรียนรู้ในการอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกของนักเรียนต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อ
3. เด็กและเยาวชนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อส่งผลต่อชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง
4. ชุมชนบ้านลวงเหนือสามารถอนุรักษ์ รักษาภูมิปัญญาไทลื้อให้คงอยู่ตลอดไป